

Elżbieta Nejman*

**PARAFIE DEKANATU SZADKOWSKIEGO I NIEKTÓRE
Z DEKANATU LUTOMIERSKIEGO (POWIAT SZADKOWSKI)
W DAWNEJ STATYSTYCE**

Powiat szadkowski u schyłku XVIII w. był bardzo rozległy. Jego granice wyznaczały rzeki Warta, Widawka i Ner. Zaczynał się u ujścia Neru pod Uniejowem, a kończył na linii Widawa–Zelów. Na jego terenie było 39 parafii¹, niewielkie dobra królewskie i rozległe włości kościelne.

W 1789 r. na terenie powiatu szadkowskiego działała komisja pod przewodnictwem Stefana Walewskiego, której celem było zebranie danych o przychodach w poszczególnych majątkach – informacje te były niezbędne dla obliczenia wysokości podatków. Podstawą wyliczenia był średni dochód z 3 (ewentualnie 2) lat, podany przez właściciela, dzierżawcę, ekonoma lub pisarza. Dane te deklarowano pod przysięgą, co skrupulatnie, przy każdej pozycji, zapisano w protokole².

Oprócz dochodów i wyliczonych podatków, wyszczególniono dziesięcinę³ z zaznaczeniem, do jakiego kościoła jest oddawana, jak też liczbę dymów. Podatek od domów, zwany podymnym, był zróżnicowany na 4-klasowy i zależał od materiału, z jakiego dom był zbudowany.

---

* Autorka monografii *Cztery pokolenia Złotnickich w Zduńskiej Woli* oraz artykułów w kwartalniku „Na Sieradzkich Szlakach”.

¹ W skład powiatu szadkowskiego wchodziły parafie z dekanatu uniejowskiego: Brodnia, Chwałborzyce, Drużbin, Glinno, Grodzisko, Niemysłów, Niewiesz, Pęczniew, Siedlątków, Świnice, Uniejów, Wartkowie, Wilamów, Wielenin, z dekanatu szadkowskiego: Borszewice, Buczek, Grabno, Korczew, Łask, Marzenin, Restarzew, Sędziejowice, Szadek, Strońsko, Wygiezłów, Zduńska Wola oraz z dekanatu lutomińskiego: Bałdrzychów, Dobroń, Górka, Kwiatkowie, Lutomiński, Małyń, Męka, Mikołajewice, Pabianice, Rossoszycza, Wierzchy i Zadzim.

² Archiwum Akt Dawnych, księgi grodzkie sieradzkie nr 182, k 768–809.

³ Dziesięcina – danina najpierw w naturze, potem w pieniądzu na utrzymanie: biskupa, plebana, biednych i kościoła, płacona przez wszystkich właścicieli majątków.

Dla zachowania porządku, spisujący opierali się na podziale na parafie, choć najważniejszy był podział na majątki, klucze i dobra.

Spis ten można porównać do rejestru ks. Franciszka Czaykowskiego⁴ – wykazu właścicieli ziemskich w Koronie, sporządzonego według parafii w latach 1783–1784, czyli zaledwie 5 lat wcześniej niż cytowany w tym artykule protokół. Porównanie danych zawartych w obydwu materiałach źródłowych pozwala zauważyć znaczące różnice, niemniej dokumenty te uzupełniają się wzajemnie.

W pozycji *dziesięcina* umieszczone są również sumy stanowiące fundusz charytatywny, wydzielany z dochodów kościelnych, a przeznaczony dla ubogich.

Prezentowane dane odnoszą się do dziewięciu parafii dekanatu szadkowskiego (południowo-zachodnia część powiatu szadkowskiego) oraz wybranych sześciu parafii dekanatu lutomińskiego (środkowo-wschodnia część powiatu szadkowskiego) położonych najbliżej Szadku (tabl. 1–17).

Nazwiska właścicieli majątków zostały podkreślone.

DEKANAT SZADKOWSKI

Tablica 1. Parafia Buczek

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dziesięcina	Dymy
Z plebani	<u>X Joachim Więckowski</u>	949	...	9
Dobra Buczek,	<u>Adam Rakowski^a</u>	4 041	70	45
Kowalewo	Adam Rakowski ^b	...	...	10
Bachorzyn	Adam Rakowski	...	...	10
Folwark Wólka	<u>Jan Klichowski</u>	...	...	17
Pożdzenice.	<u>Wołowicz</u>	903	16	26
Z dóbr Brodnia	Wołowicz	1 912	40	25
Witkowice	Wołowicz	...	...	10
Malenie,	Wołowicz	...	...	6
Sowieńce	Wołowicz	...	...	10
Grzeszyn	Wołowicz	...	...	6
Wymysłów	<u>Sowiński^c</u>	...	...	4
Zelów	<u>Mikołaj Wołowicz^d</u>	1 297	...	24
Część Czestkowa	<u>X Sebastian Kobuszewski</u>	1 145	24	19
Z plebani Pożdzenice i wsi Korczysko		144	...	5

⁴ Dzieło to ukazało się drukiem w 2006 r. – *Rejestr diecezjów Franciszka Czaykowskiego, czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783–1784*, oprac. K. Chłapowski, S. Górzyński, Warszawa 2006.

^a Ekonom Grzegorz Piotrowski; ^b na bractwo św. Anny 35 zł; ^c posesor M. Kurnatowski; ^d ekonom J. Orłowski.

Uwaga: parafie Borszewice i Restarzew ujęte w zestawieniu parafii Łask.

Tablica 2. Parafia Grabno

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzieścina	Dymy
Z plebani	<u>X Antoni Kurkowski</u>	483	...	2
Z mansyonaryi w Grabnie	<u>X Jakub Borowski</u>	582	...	
Zamoście	<u>Weżyk^a</u>	1 458	10	7
Grabno	<u>Weżyk</u>		...	4
Górki	<u>Weżyk</u>		...	14
Podule Górne	<u>Mikorski sędzia^b</u>	1 166	20	11
Podule Dolne	<u>Mikorski sędzia</u>		...	9
Wola Weżykowa, Grabica	<u>Jakub Taczanowski</u>	1 193	...	26
Część Patoków-Przecznówka	<u>Wincenty Łykowski</u>	100	...	3
Część Patoków	<u>Popiel</u>	485	...	18
Siedlce	<u>Wyszłowski^c</u>	1 082	...	18
Osiny	<u>Ignacy Wyszłowski</u>	538	...	10
Część Sobiepanów	<u>Celestyn Gorczycki</u>	197	5	7

^a Posesor Sulimierski; ^b ekonom Sylwester Dybczyński; ^c posesor Sikorski.

Tablica 3. Parafia Korczew

Miejscowość	Właściciele i dzierżawcy dóbr	Dochód złoty	Dzieścina	Dymy
Plebania	<u>X Michał Gaiewski</u>	376	...	...
Korczew	<u>Ignacy Cielecki</u>	555	20 ^a	13
Wojstawice,	<u>Ignacy Cielecki</u>	...	...	26
Stradzew	<u>Ignacy Cielecki</u>	...	...	13
Wólka	<u>Ignacy Cielecki</u>	...	...	8
Pratków	<u>Ignacy Cielecki</u>	690	20	14
Stęszce-Tymienice	<u>Ignacy Cielecki</u>	600	12	17
Rembieskie	<u>Ignacy Cielecki</u>	597	20	17
Zamłynie	<u>Ignacy Cielecki</u>	503	...	14
Stęszce Opiesin	<u>Sukcesorzy Feliksa Złotnickiego^b</u>	474	...	9
Stęszce Średnie	<u>Antoni Złotnicki</u>	464	15	14
Janiszewice	<u>Krakowski^c</u>	1.098	20	20

^a Także do kolegiaty sieradzkiej 30 zł; na fundusz organisty 7 zł; ^b posesor Andrzej Masłowski; ^c posesor Sulimierski.

Uwaga: wieś Lgota należąca do dóbr Kalinowa ujęta w parafii Strońsko; Grabno, Górki i Zamoście własność Bielińskiego według rejestru Czaykowskiego.

Tablica 4. Parafia Łask

Miejscowość	Właściciele i dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
1	2	3	4	5
Kolegiata łaska	<u>X Andrzej Górnicki</u>	1 447	...	21
Prowent	XX Mansyonarze	1 031	...	...
Prowent	XX Wikariusze	1 028	...	...
Z prowentu i ambony	<u>X Michał Wróblewicz</u>	438	...	...
Probostwo szpitalne	Fundusz na ubogich	146	...	...
Probostwo Restarzew	<u>X Jan Kołdowski</u>	456	...	4
Probostwo Borszewice	<u>X Kajetan Zanuański</u> prokurator	184	...	4
Borszewice Duchowne	Kapituła gnieźnieńska ^a	479	...	15
Kopyść Duchowna	Kapituła gnieźnieńska	391	...	15
Łopatki	<u>Julian Chabielski</u>	2 262	50	24
Gorczyn	<u>Julian Chabielski</u>	...	...	14
Pół Czestkowa	<u>Julian Chabielski</u>	...	...	14
Część Poleszyna	<u>Łukasz Polewski, Seb.</u> <u>Zieleniewski</u>	30	6	2
Poleszyn-Orpelów	<u>Bartłomiej Maleński</u>	...	...	1
Poleszyn-Orpelów	<u>Stanisław Trzepiński</u>	...	...	1
Poleszyn-Orpelów	<u>Sebastian Brodzki</u>	34	2	3
Poleszyn-Orpelów	<u>Teofil Załuski</u> ^c	150	16	5
Orchów	<u>Teofil Załuski</u>	870	...	17
Wesołka	<u>Teofil Załuski</u>	150	...	5
Ostrów ^b	<u>Teofil Załuski</u>	844	80	20
Wiewiórczyn	<u>Teofil Załuski</u>	534	...	...
Łask miasteczko	<u>Teofil Załuski</u>	16 878	...	169
Wola Łaska	<u>Teofil Załuski</u>	333	...	9
Rokitnica	<u>Teofil Załuski</u>	...	...	6
Barycz	<u>Teofil Załuski</u>	132		11
Janowice <i>do parafi</i> <i>Mikołajewice</i>	<u>Teofil Załuski</u>	567	16	20
Krzucz <i>w kluczu łaskim</i>	<u>Stanisław Stawiski sędzia</u>	547	16	16
Wydrzyn	<u>Były dziedzic Antoni</u> <u>Zdzienicki</u> ^d	367	...	13

Poleszyn Stary <i>do klucza łaskiego</i>	<u>Barbara Jarocińska zastawna posiadaczka</u>	407	16	12
Stryje Paskowe	Posesor Łaszowski	382	...	12
Stryje Księżę	<u>Jakub i Anastazy Łubieńscy^e</u>	329	...	14

Tablica 4 (cd.)

1	2	3	4	5
Stryje Księżę – część	<u>Jakub i Anastazy Łubieńscy</u>	37	...	3
Bałucz-połowa	<u>Maciej Kowalski</u>	299	18	
Bałucz – część	<u>Ludwik Otoki</u>	149	8	10
Bałucz – część	<u>Antoni Starzyński</u>	...	...	...
Wola Bałucka	<u>Błażej Kraszkowski</u>	125	18	...
Gajewniki	<u>Bogumił Walewski</u>	653	30	...
Kłady	<u>W. Krakowski</u>	258	...	...
Wola Stryjewska – Bzura	<u>Antoni Minostowski</u>	73	10	4
Wrzeszczewice	<u>Walewska kasztelanowa</u>	963	...	21

^a Posesor Jaraczewski; ^b posesor Wawrzyniec Stokowski; ^c *do krescencji Andrzej Buchowski do prowentu Stobnicki*; ^d posesor Łaszowski; ^e posesor Samuel Tyliński.

Objaśnienia: krescencja (od *cresco* – powiększać) dawniej: plony uzyskane w ciągu jednego roku w gospodarstwie rolnym (*zbiór wszelkiego gatunku zboża, onegoż omlotu według rejestrów ekonomy i karbów wódarza*). W majątkach ziemskich zwłaszcza tam, gdzie właściciel sam nie zajmował się gospodarstwem, prowadzono szczegółowe rozliczenia zbiorów i omlotów, a także rozchodów na: siewy, żywienie inwentarza, potrzeby domowe i sprzedaż. Równie dokładnie notowano wszelkie wydatki i przychody pieniężne, robił to pisarz prowentowy. Prowent – dochód z folwarku, wsi.

Uwaga: wieś Reduchów do dóbr Sikucin w parafii Szadek.

Tablica 5. Parafia Marzenin

Miejscowość	Właściciel – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
1	2	3	4	5
Z plebani	<u>X Antoni Stankiewicz</u>	512	...	1
Marzenin Duchowny	<u>Mateusz Ciśniński</u>	726		11
Brzyków	Posesor Andrzej Zeylicz	1 531	20	20
Dobra, Dąbrowa	<u>Walenty Zdzenicki</u>	540	23	22
Krobanów Większy	Cielecki	1 622	16	29
Krobanówek	Zastawny posesor Kazimierz Bielski	574	6	11
Część Kustrzyc, Przymiłów	Posesor Wincenty Dłużewski	289	7	9
Część Kustrzyc z desertą	Posesor Stanisław	429	9	7

Głowaczewice	Skolimowski			
Część Lichawy do parafii Sędziejowice	Posesor Stanisław Skolimowski	164	0	5
Młodawin, Wygielzów	Posesor Józef Siewierski	122	0	6

Tablica 5 (cd.)

1	2	3	4	5
Część Swędzeniejewic	Posesor Józef Siewierski	...	...	...
Wrzesiny, cz. Stypuł	<u>Jan Stokowski</u>	164	0	6
Z części Nieceni	<u>X Wojciech Skrzyński</u>	119	...	6
Karsznice	<u>Zygmunt Dobek</u>	1 197	8	13
Olbrachty	<u>Zygmunt Dobek</u>	...	...	8
Tymianka	<u>Zygmunt Dobek</u>	...	...	4
Wsto	<u>Zygmunt Dobek</u>	...	...	3
Cz. Grabi, Przymiłów	Posesor Kazimierz Rusocki	290	7	7
Pół Zieleńcic	<u>Antoni Wierzchleyski</u>	89	0	5
Sięganów	<u>Antoni Wierzchleyski</u> potem Kazimierz Węzyk	...	...	10
Pół Zieleńcic	<u>Józef Wendrowski</u>	125	0	5
Niecenia	<u>Józef Wendrowski</u>	...	...	3
Pruszków	Mikołaj Piotrowski posesor zastawny	938	8	18
Rojków	<u>Wojciech Noskowski</u>	1 937	15	10
Bielów (Bilew)	<u>Bogumił Walewski^a</u>	...	...	15
Okup Wielki	<u>Bogumił Walewski</u>	...	...	7
Okup Mały	<u>Bogumił Walewski</u>	...	...	7
Wola Dziekciowa, Rososza	<u>Józef Kurczewski</u>	985	0	20
Młodawin Górny	<u>Stanisław Zdański</u>	134	3	5
Młodawin Górny, Krobanowszczyzna	<u>Marcin Krobanowski</u>	66	1,15	2
Młodawin Górny – część	<u>Salomea Mierzewska</u>	55	1,15	2
Młodawin Górny – część	<u>Stanisław Gozdowski^b</u>	...	...	...
Młodawin Dolny	<u>Jakub Nieniewski</u>	294	2	9
Część Stypuł	<u>Antoni Potocki^c</u>	101	2	4

^a Ekonom Onufry Urbański; ^b nie płaci, borem zarosło; ^c posesor Andrzej Masłowski.

Tablica 6. Parafia Sędziejowice

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzieścina	Dymy
-------------	-------------------------------	----------------	-----------	------

1	2	3	4	5
Z probostwa	<u>Józef Sałaciński</u>	583	31 ^a	4
Sędziejowice, Żaglina	Arcybiskupi gnieźnieńscy	2 493	26 ^a	28
Luciejów w parafi Buczek	Arcybiskupi gnieźnieńscy	...	210	41

Tablica 6 (cd.)

1	2	3	4	5
Część Sycanowa	<u>Leonard Żyżyński</u>	262	...	7
Część Sycanowa	<u>Dominik Żyżyński</u>	112	...	9
Kamienomostek	<u>Walenty Zdzienicki</u>	478	20	17
Brodnia	<u>Jan Wyszławski</u>	438	24	5
Kozuby Nowe-Tylszczyzna	<u>Maciej Kowalski, posesor</u> <u>– Grabski</u>	1 042	8	16
Część Kozub Starych	posesor Wojciech Skórzewski	125	8	7
Część Kozub Starych	<u>Jan Maliński</u>	38	1	1
Część Kozub Starych	<u>Paweł Rzepecki</u>	37	2,15	1
Część Kozub Starych – Osieńszczyzna	NN	90	1,08	1
Część Kozub Starych	<u>Wojciech Suski</u>	0	0	1

^a Fundusz charytatywny.

Uwaga: część wsi Grabi i Przymiłowa do dóbr Ptaszkowice w parafi Strońsko.

Tablica 7. Parafia Szadek

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złote	Dzie-sięcina	Dymy
1	2	3	4	5
Z probostwa	<u>X Michał Zdzienicki</u>	1.493	60 ^a	9
Z mansjonarzy dwóch	<u>X Andrzej Maiorowicz</u>	569	25 ^a	4
Z probostwa szpitalnego	<u>X Feliks Szumalak</u>	69	...	1
Starostwo Szadek, Kromolin	Królewszczyzna	...	...	5
Kobyła	Królewszczyzna			8
Część Wielkiej Wsi	Królewszczyzna			16
Z miasta Szadku królewskiego ^b	Królewszczyzna	898	334	121
Skorzeszczyn część	Królewszczyzna	19		
Borzęszczyn część	Królewszczyzna	33		
Sikucin	<u>Bogumił Tarnowski</u>	926	24	11
Kotlinki	<u>Bogumił Tarnowski^c</u>	...	...	6
Reduchów w parafi Korczew	<u>Bogumił Tarnowski</u>			8

Kamionaczyk <i>do dóbr Sikucin</i>	Posesor Mierzejewski	234	0	8
Kotliny Wieksze	<u>Antoni Mianowski</u>	306	0	7
Dziadkowice	<u>Wojciech Lenczewski</u>	287	10	9

Tablica 7 (cd.)

1	2	3	4	5
Suchoczasy połowa	<u>Ludwik Kossowski</u>	139	5	5
Suchoczasy połowa	<u>Marianna Czechowska</u>	139	5	5
Przatów	<u>Franciszek Stawiski</u>	665	20	23
Z gruntów m. Szadku kupionych	<u>Franciszek Stawiski</u>	463	8	...
Wola Przatowska	<u>Michał Dzierzbicki</u> , ekonom Witwicki	331	0	13
Wielka Wieś- Krzemiańszczyzna	Kazimierz Ziółkowski posesor zastawny	67	0	4
Karczówek	<u>Kacper Zabłocki</u>	46	3	6
Włyn w parafi Kamionacz	Dominik Dobek posesor dożywotni	1.562	10	37
Szadkowice królewszczyzna	Dominik Dobek posesor dożywotni	...	...	14
Prusinowice - królewszczyzna	Dominik Dobek posesor dożywotni			35
Wilamów - królewszczyzna	Dominik Dobek posesor dożywotni			37
Wójtostwo Wilamów- królewskie	Dominik Dobek posesor dożywotni			2

^a Fundusz charytatywny; ^b prezydent Kazimierz Woszczalski, Aleksander Kamiński posesor; ^c ekonom Maciej Jaworowicz.

Objaśnienia: posesor zastawny – posiadacz (dzierżawca) majątku przekazanego w dzierżawę w zamian za udzieloną pożyczkę (majątki oddawano w dzierżawę na różnych zasadach, m. in. w zastaw, który polegał na oddaniu dóbr w użytkowanie, bez rozliczania przychodów z tych dóbr, do czasu zwrotu sumy za którą majątek zastawiono).

Uwaga: Lichawa w częściach Złotnickiego i Skolimowskiego.

Lustracja⁵ dóbr królewskich wykonana w tym samym, 1789 r., jako dzierżawcę wsi Wilamów ustala Barbarę z Duninów Sanguszkową, po Ignacym Dzierzbickim szambelanie JKM, a Andrzeja Spinka posesora wójtostwa, czyli

⁵ Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich, cz. 1, Toruń 2004.

wybraniectwa⁶ w tejże wsi. Intrytę⁷ ze wsi wyliczono na 1716 zł, 17 gr i 9 denarów, a wybraniectwa na 49 zł, 17 gr i 9 denarów. Poddanych na wojtostwie było trzech: Jan Szewczyk, Mateusz Koziałek i Jan Gacki.

We wsi Prusinowice posesorką była Salomea z Trepków, wdowa po Janie Zarebie Cieleckim, kasztelanie spicimierskim, intrytę ustalono na 2026 zł, 6 gr, 12 denarów. Z wybraniectwa opłata roczna 50 zł i dziesięcina 60 zł. Półrolników⁸ było tu 18, a zagrodników⁹ – 4.

Dominik Dobek figuruje w dokumentach jako jeden z lustratorów.

Do starostwa szadkowskiego, którego dzierżawcą był Daniel Suhecki, należały wsie: Wielka Wieś, Kobyła, Kromolin i miasto Szadek. Intrytę ustalono na 3962 zł, 20 gr i 14 denarów.

Tablica 8. Parafia Strońsko

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dymy
Z probostwa	<u>X Stefan Marczyński</u>	522	1
Strońsko	<u>Aleksy Masłowski</u>	739	17
Kalinowa z folwarkiem Jelno	Posesor Józef Piotrowski	3 414	20
Branica połowa	Posesor Józef Piotrowski	...	10
Lgota <i>do dóbr Kalinowa</i>	Ekonom Piotr Racięcki	1 584	17
Pstrekonie	<u>Ludwik Walewski</u>	2 630	36
Woźniki	<u>Ludwik Walewski</u>	...	15
Świeżyny	<u>Ludwik Walewski^a</u>	555	10
Rembieszów	<u>Bogumił Pstrokoński</u>	1 862	31
Branica połowa, Jawory	<u>Bogumił Pstrokoński</u>		10
Zapolice	<u>N Łaszewski^b</u>	757	14
Beleń	<u>Kazimierz Borzęcki</u>	964	11
Zagórzycy	<u>Kazimierz Borzęcki</u>	...	17
Ptaszkowice	<u>Daniel Suhecki</u>	851	15
Część Lichawy	<u>Daniel Suhecki</u>	230	8
Grabia-Walewszczyzna	<u>Daniel Suhecki</u>	740	8
Podłężyce	<u>Stanisław Stawiski sędzia</u>	2 017	11
Rzechta	<u>Stanisław Stawiski sędzia</u>	...	26
Chałupki, Zarzeczce	<u>Stanisław Stawiski sędzia</u>	...	3

⁶ Wybraniectwo – żołnierz piechoty wybierany z każdego 20 gospodarzy wsi dóbr królewskich, obdarzany ziemią i przywilejami.

⁷ Intryta – dochód, przychód z majątku.

⁸ Półrolnik – chłopów pańszczyźnianych, w zależności od obszaru przydzielonej działki przysługującej, dzielono na półrolników i zagrodników oraz komorników zupełnie pozbawionych ziemi.

⁹ Zagrodnik – nazywany też ogrodnikiem, to chłop użytkujący niewielką działkę ziemi.

^a Posesor Konstanty Skalski; ^b posesor Wincenty Szeliski.

Tablica 9. Parafia Wygiełzów

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
Z plebanii	<u>X Antoni Hafsowski</u>	297	0,00	1
Zalesie	<u>Jan i Aleksander Łykowscy</u>	593	28,00	10
Wygiełzów	<u>Jan i Aleksander Łykowscy</u>	...	...	8
Zdzary	<u>Jan i Aleksander Łykowscy</u>	...	...	2
Przecznia z częścią Pszczółki	<u>Wincenty Łykowski</u>	672	46,00	13
Krześlów	<u>Jan Przybylski</u>	2 056	3,00	12
Podlasie	<u>Jan Przybylski</u>	...	...	10
Wypychów-Stara Poczta	<u>Jan Przybylski</u>	...	...	13
Kurów i folwark Kurówek	<u>Jan Przybylski^a</u>	471	...	19
Wola Pszczółcka	Wojciech Oszkowski zastawny pos.	96	3,00	3
Wola Pszczółcka część	<u>Mateusz Sulimierski</u>	835	5,00	20
Chajczyny	<u>Celestyn Gorczyński</u>	323	...	11
Jawor	<u>Celestyn Gorczyński</u>	255	...	9
Łęki Duchowne	Wojciech Jadamczewski posesor	592	18,00	14
Korczysko część	<u>Stanisław Wysławski</u>	119	...	2
Prusinowice część	<u>Stanisław Rudnicki</u>	43	0,15	3
Prusinowice część	<u>Józef Kożuchowski</u>	43	0,15	1

^a Posesor Przybylski.

Uwaga: Piaski – do konwentu – (zgromadzenia zakonnego) sieradzkiego.

Tablica 10. Parafia Zduńska Wola

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
1	2	3	4	5
Z plebanii	<u>X Jan Jankowski</u>	394	11 ^a	1
Zduńska Wola	<u>Antoni Złotnicki</u>	1.989	270	37
Kawęczynek część	<u>Antoni Złotnicki</u>	...	41	7
Kawęczynek część	<u>Franciszek Kobierzycki</u>	137	...	5

Paprotnia	<u>Jan Sulimierski</u>	657	...	15
Marzynek	<u>Jan Sulimierski</u>	...	...	9
Osmolin	<u>Alojzy Kijeński</u>	326	8	7
Śwędzieniejewice część	<u>Wojciech Izikowski</u>	355	9	10

Tablica 10 (cd.)

1	<u>2</u>	3	4	5
Śwędzieniejewice – Miedzianowizna	<u>Andrzej Gorczycki</u>	106	3	3

^a Fundusz charytatywny.

DEKANAT LUTOMIERSKI

Tablica 11. Parafia Kwiatkowice

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
Leźnica	<u>Feliks Dzierzbicki</u>	960	71	29
Wólka Czarnyska	<u>Szymon Kolczyński</u>	444	36	2

Czaykowski podaje właścicieli: Dobruchów i Kwiatkowice – Sanguszkowej, tu ujęte w parafi Lutomiński, folwark Czarnyż i Wrząsawa – Jana Mniewskiego wojskiego¹⁰ sieradzkiego, tu wyszczególnione w dobrach Piorunów w parafi Małyń, Leźnica i Podlesie – Dzierzbickiego wojskiego orłowskiego, a Wólka Czarnyska – Michała Radoszewskiego kasztelana¹¹ brzezińskiego.

Tablica 12. Parafia Lutomiński

Miejscowość	Właściciele i dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
1	<u>2</u>	3	4	5
Parafia	<u>X Wincenty Kempiański</u>	...	...	...
Plebania, mansjonarze, prowent		1 849	...	9
Plebania, mansjonarze, prowent	<u>X Wincenty Kempiański</u>	92	...	...

¹⁰ Wojski – zastępca kasztelana ds. wojskowych, opiekun rodzin w czasie gdy mężczyźni szli na wojnę.

¹¹ Kasztelan – administrator grodu i terenów wokół niego, pobierał podatki, daniny, utrzymywał porządek, pierwotnie sprawował sądy w imieniu monarchy, potem była to tylko nazwa urzędu, kasztelan dowodził pospolitym ruszeniem, w czasie pokoju zastępował wojewodę.

Altarya		106	...	...
Miasteczko Lutomiersk	<u>Księżna Sanguszkowa^a</u>	11 324	...	141
Wrząca	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	1 409	400	16
Dziektarzew w par. <i>Mikołajewice</i>	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	520	34	13
Dobruchów	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	1 004	...	19

Tablica 12 (cd.)

1	<u>2</u>	3	4	5
Kwiatkowice	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	1 911	60	32
Rzepiszew	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	...	...	25
Bugay	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	...	...	5
Górna Wola	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	383	...	15
Tarnówka	<u>Księżna Sanguszkowa</u>	319	...	12
Czołczyn	Kossakowska w posesji dożywotniej	2 319	...	31
Behcice w dobrach <i>behcickich</i>	Kossakowska w posesji dożywotniej	3 454	400	...
Prusinówek w dobrach <i>behcickich</i>	Kossakowska w posesji dożywotniej	...	...	11
Żabice Wielkie w parafi <i>Kazimierz</i>	Kossakowska w posesji dożywotniej	1 179	60	28
Żabiczki	Kossakowska w posesji ^b	259	66	12
Porszewice w parafi <i>Górka</i>	Kossakowska w posesji dożywotniej	1 566	8	20
Gorzew w parafi <i>Górka</i>	Kossakowska w posesji dożywotniej			9

^a Komisarz – (pełnomocnik właściciela) Alojzy Kijeński; ^b posesor Dominik Olszewski.

Tablica 13. Parafia Małyń

Miejscowość	Właściciel – dzierżawca dóbr	Dochód złotych	Dzie- sięcina	Dymy
1	<u>2</u>	3	4	5
Z plebani	<u>X Piotr Spinek</u>	715	...	...
Małyń	<u>Stanisław Wituski</u>	1 363	40	26
Jezew	<u>Stanisław Wituski</u>	1 508	40	29
Wola Krokocka	Andrzej Jabłkowski pos. zast.	657	20	14
Lichawa	posesor Józef Komocki	902	19	15
Bogucice	<u>Ignacy Zaręba Cielecki</u>	707	18	13
Łobudzice	<u>Ignacy Zaręba Cielecki</u>	777	24	20

Wola Łobudzka	<u>Ignacy Zaręba Cielecki</u>	...	...	5
Cz. Choszczewy	<u>Ignacy Klimaszewski</u>	250	2	8
Cz. Choszczewy	<u>Walenty Chmieliński</u>	104	1	4
Dobra Piorunów	<u>Jan Mniewski</u>	1 370	50	13
Piorunówek	<u>Jan Mniewski</u>	...	...	4

Tablica 13 (cd.)

1	2	3	4	5
Wrzasawa, Czarnyż <i>w parafii Kwiatkowie</i>	<u>Jan Mniewski</u>			6
Przyrownica	<u>Kacper Stokowski</u>	832	30	15
Zaborów	<u>Józef Kokowski</u>	162	16	6
Kłoniszew	<u>W. Jabłkowski</u>	890	40	24
Krokocice	<u>Jan Jabłkowski</u>	720	1	12
Jerwonice	Maciej Oczosalski – posesor	832	30	16
Część Bąków – Barszczyszna	Franciszek Dziedzicki – posesor	102	8	3
Część Bąków – Rudniczyszna	<u>Andrzej Drozdowski</u>	93	0	4
Część Magnus– Chrzanowizna	<u>Walenty Chmieliński</u>	325	4	8
Część Magnus – Dobruchoszczyszna	<u>Franciszek Chodakowski</u>	49	1	1
Część Magnus – Kozubszyszna	<u>Maciej Kobyłański</u>	116	1	3
Część Magnus – Magnuszcyszna	<u>Andrzej Staszycki</u>	38	0	1
Część Magnus – Pilichoszczyszna	<u>Piotr Płocki</u>	31	0	1
Część Magnus – Magnuszcyszna	<u>Mikołaj Magnuski</u>	28	0,29	1
Część Magnus – Sowińszyszna	<u>Karol Zieleniewski</u>	24	0,12	...
Część Magnus – Pilichoszczyszna	<u>Jan Sobocki</u>	21	0	...
Część Magnus – Soboszczyszna	<u>Jan Sobocki</u>	21	0,12	2
Część Magnus – Magnuszcyszna	<u>Antoni Jankowski</u>	...	...	...
Część Magnus	<u>Antoni i Zofia Janiccy</u>	...	...	1
Część Magnus –	<u>Paweł Łukowski</u>	...	...	1

Górowszczyzna				
Część Magnus - Szczerbiszczyzna	<u>Dominik Kowalewski</u>	nie	obsiewa	1

Parafia Męka do kanonii¹² sieradzkiej, wsie: Męka, Ruda, Woźniki to królewskie należące do starostwa sieradzkiego.

Polków – królewski, dymów 22, Czechy – królewskie z młynem Chochelnym dymów 13, Wola Męcka z folwarkiem Trzebiczna i Zborowskim w użytkowaniu Stanisława Kossowskiego starosty sieradzkiego, intrata 1493 zł.

Tablica 14. Parafia Rossoszycza

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złote	Dzie-sięcina	Dymy
Z plebani	<u>X Józef Smardzewski</u>	244	...	...
Rossoszycza	<u>Bogumił Pstrokoński</u>	1 074	66	30
Lipiny z częścią Miedzno	<u>Bogumił Pstrokoński</u>	...	...	10
Rożdzały	<u>Bogumił Pstrokoński</u>	...	...	9
Boczki – dwie części	<u>Wawrzyniec Loga</u>	310	10	8
Boczki	Stanisław Kobyłecki – posesor	107	0	5
Kobela Chmielowa	<u>Wawrzyniec Loga^a</u>	619	20	13
Część Lipin	<u>Michał Gałęski</u>	0	0	1

^a Posesor Daniel Stamirowski.

Uwaga: właścicielem Boczków był Stamirowski.

Tablica 15. Parafia Wierzchy

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
Z plebani	<u>X Karol Ochmanowski</u>	340		
Wierzchy	<u>Jan Gołębowski</u>	460	3	14
Chodaki-Szpotowizna	<u>Józef Dunin</u>	373	0	7
Chodaki-Bialszczyzna	<u>Maksymilian Kokowski</u>	380	0	11
Kraszyn	<u>Józef Pstrokoński</u>	573	50	13
Zwiasty	<u>Józef Pstrokoński</u>	...	...	4
Iwonie	<u>Ignacy Wolski</u>	557	24	16
Piotrów	<u>Józef Dunin</u>	446	24	10
Dzierżazna – Wolszczyzna	NN	57	...	1

¹² Kanonia – urząd i benefiucium kanonika (członek kolegium duchownych, ustanowionego przy katedrze lub kolegiacie).

Dzierżązna – część	<u>Felicjan Kobylański</u>	181	...	7
Dzierżązna – Poniatowszczyzna	<u>Kazimierz Idzikowski</u>	71	...	1

Tablica 16. Parafia Zadzim

Miejscowość	Właściciele – dzierżawcy dóbr	Dochód złotych	Dzie-sięcina	Dymy
Z plebani	<u>X Izydor Dworzański</u>	711	45 ^a	1
Zadzim z folwarkiem Rościerzyn	<u>Katarzyna Dąbska</u>	1 533	218	8
Pietrachy	<u>Katarzyna Dąbska</u>	...	...	24
Zalesie	<u>Katarzyna Dąbska</u>	624	...	18
Wola Zalewska (Konopczyna)	<u>Katarzyna Dąbska</u>	...	...	18
Otok, Otoczek	<u>Katarzyna Dąbska</u> ^b	916	...	16
Wola Flaszczyna	<u>Katarzyna Dąbska</u>	750		17
Wola Sypieńska	<u>Katarzyna Dąbska</u>	...	...	10
Rzeczyca	<u>X Walenty Rudnicki</u>	765	0	10
Ralewice część	<u>X Walenty Rudnicki</u> ^c	...	...	3
Ralewice część	<u>Jakub Dąbski</u>	748	15	34
Zygry	<u>Ignacy Cielecki</u>	1 700	30	26
Górki-Kozubszczyzna	<u>Adam Truszkowski</u>	115	8	7
Górki-Stawiszczyzna	<u>Józef Korzenicki</u>	41	1,15	2
Górki	<u>Jakub Stanczewski, Jakub Żakowski, Franciszek Zwiastowski, Franciszek Łągiewski, Chryzostom Zwiastowski, Szymon Łągiewski</u>	...	...	...

^a Fundusz charytatywny; ^b posesor Michał Kochanowski; ^c posesor Michał Januszewski.

Tablica 17. Wykaz właścicieli majątków w powiecie szadkowskim o przychodzie ponad 2000 zł (właściciel – dochód)

Właściciel	Dochód
1	2
Kanonicy krakowscy – 29 296 zł	Walewski Ludwik, dobra pstrokońskie – 3 185 zł
Dochody z plebanii w powiecie – 22 490 zł	Wołowicz – 3 057 zł,

Archidiakonia uniejowska – 22 053 zł	Sukcesorzy Feliksa Złotnickiego – 2 927 zł
Załuski Teodor, dobra łaskie – 20 308 zł	Wituski Stanisław – 2 871 zł
Sanguszkowa, księżna – 19.189 zł	Załuski Bogumił – 2.758 zł
Z dóbr królewskich – 15 871 zł	Stawiski Stanisław – 2.564 zł

Tablica 17 (cd.)

1	2
Kossakowska Katarzyna z Potockich – 6.458 zł	Przybylski Jan, dobra krześlowskie – 2.527 zł
Cielecki Ignacy – 4.645 zł	Chabielski Julian – 2.262 zł
Kossowski Józef – 4.518 zł	Jabłkowski Jan – 2.216 zł
Rakowski Adam – 4.041 zł	Cielecki starosta zgierski – 2.196 zł
Dąbska Katarzyna – dobra zadzimskie – 3.823 zł	Sulimierski – 2.194 zł
Zakrzewski Kazimierz – 3.678 zł	Dauksza Paweł – 2.058 ^a zł
Biskupstwo gnieźnieńskie – 3.360 zł	

^a Dla porównania niektóre ceny: koń roboczy 50–70 zł, krowa 25–35 zł, wół 48 zł, dniówka pracy kosą 1 zł, beczka piwa 3 zł.

Cytowane opracowanie zawiera dodatkowo *Protokół ludności znajdującej się w powiecie szadkowskim województwa sieradzkiego spisany dnia 28 września roku 1789*, gdzie podano zestawienie mieszkańców w podziale na grupy: liczba kobiet i mężczyzn, liczba rzemieślników oraz liczba mieszkańców narodowości żydowskiej.

W 1789 r. największym miastem w powiecie był Łask, który liczył 1088 mieszkańców, dalej kolejno Lutomiersk – 748, Szadek – 614, Pabianice – 542 i Uniejów – 489. Zduńska Wola, która wówczas nie była jeszcze miastem, miała tylko 208 mieszkańców.

Powiat zamieszkiwało 34,1 tys. osób (17,5 tys. mężczyzn i 16,6 tys. kobiet).

Prawdopodobnie zestawienia te dotyczą tylko osób dorosłych, gdyż w statystykach z reguły, ze względu na dużą śmiertelność, nie ujmowano dzieci – w imiennych spisach ludności żydowskiej z tego samego okresu figurują wyłącznie osoby dorosłe¹³.

Niewielka jest też średnia zasiedlenia 5–6 osób na jeden dom, dane spisane 30–40 lat później podają już średnio 10 i więcej mieszkańców na jeden dom.

Pomimo wielu niedokładności i prawdopodobnych błędów, zaprezentowany spis, pozwala nie tylko na ustalenie właścicieli poszczególnych majątków i osiąganych z nich dochodów, ale umożliwia też pewne rozeznanie co do ich wielkości.

¹³ AGAD SGR, nr 163, k. 740, *Lustracja głów żydowskich w powiecie szadkowskim w 1781 r.*

Bibliografia

Lustracja województw wielkopolskich i kujawskich, cz. 1, Toruń 2004.

Regestr diecezjów Franciszka Czaykowskiego, czyli właściciele ziemscy w Koronie 1783–1784, oprac. K. Chłapowski, S. Górzyński, Warszawa 2006.

Szczygielski W., *Koncentracja szlacheckiej własności ziemskiej w Szadkowskiem w latach 1629–1789*, „Rocznik Łódzki” 1975, t. 23.